

نقش جرگه ها، لویه جرگه ها و شوراهادر افغانستان!

رسم و عنعنۀ جرگه هادر سرزمین ماییشینه و سابقۀ تاریخی دارد. پدران مادر طول تاریخ از این عنعنۀ پسندیده و سنت پرارزش اجتماعی استفاده مینمودند؛ چنانکه بانکشاف حیات اجتماعی در آریانای قدیم و استقرار نظام سیاسی (دولت) جهت تأمین منافع عامه، ضرورت به تشکیل نیروهای ملی بیش از پیش احساس گردید و این امر موجب شد، که زمینه تشکیل اجتماعی هرچه بیشتر گسترش یابد و به همین منظور است، که جرگه های محلی نه تنها هستۀ تشکیل اجتماعی در سطح حیات محل بود؛ بلکه بر حسب ضرورت زمان در جهت حل مسایل مهم ملی نقش ارزنده و تاریخی را بازی مینمود. این جرگه ها و مجالس ملی عناصر عمده انکشاف و تبارز حیات سیاسی و اجتماعی در جامعه کهن افغانستان گردید، که این سنت پرارزش تا امروز در حیات سیاسی و ملی جامعه مامقام ارجمند و ارزشمند دارد؛ لذا جرگه ها در حالات ضروری باویژه گی های خاص خویش منحیث یک موسسه حقوقی و اجتماعی نقش موثر و ارزنده یی را در تنظیم حیات جامعه و رفع مشکلات اجتماعی و سیاسی بازی مینمایند. یکی از خصوصیات عمده و ویژه گی های بارز جرگه های ملی افغانان در درازای تاریخ چندین هزار ساله آن، همانا عدم نفوذ اشخاص متنفذ در جرگه بوده است؛ یعنی اینکه جرگه های ملی هیچگاه زیر نفوذ یک فرد متنفذ قرار نمی گرفت و نمیگردد. باید متذکر شد، که نه تنها مسایل اجتماعی؛ بلکه رویدادهای قضایی جامعه نیز از طریق جرگه ها حل میگردد.

جرگه های ملی و قبیلوی در طول تاریخ و به ویژه در قرن ۱۹ و بعد از آن در افغانستان نقش موثر را در حفظ استقلال و مبارزه علیه اجانب به عهده داشته است. چنانچه میتوان از جرگۀ ملی سال ۱۸۴۱ علیه استعمار انگلیس، جرگه های میرویس خان هوتکی علیه گرگین و استبداد ایران، که در سال ۱۷۰۹ میلادی منجر به ایجاد نخستین حکومت ملی قبیلوی در افغانستان شد و همچنان جرگۀ اکتوبر ۱۷۴۷ در عمارت مزار شیر سرخ در داخل قلعه نظامی نادر افشار، که بعد از نه روز دوام به تعیین احمد خان ابدالی بحیث رهبر سلطنت نایل شد و همچنان جرگۀ ۱۷۰۹ میلادی که منجر به تشکیل دولت نیرومند در افغانستان زیر قیادت میرویس خان هوتکی گردید، که این سنن نه تنها از لحاظ ملی و اجتماعی؛ بلکه از لحاظ مذهبی نیز در حیات جامعه مادر خورا همیت بوده و مردم ما به آن ارج فراوان میگذارند.

دین مبین اسلام، که اکثریت مردمان ما پیرو آن هستند، درباره ارزش و اهمیت جرگه ها و شوراهای احکام صریح و روشن دارد، که در قرآن عظیم الشان و احادیث حضرت پیغمبر اسلام (ص) به تکرار بیان شده است. از لحاظ دین مبین اسلام اهمیت جرگه ها و شوراهای محدودی است که در قرآن کریم - کلام خداوند (ج) - در سوره شورا به تعداد (۵۳) آیه مبارکه در اهمیت و ارزش جرگه ها و شوراهای بمنظور تنظیم حیات جامعه انسانی آمده است.

آنچه بر اهمیت تاریخی و حیاتی این جرگه ها و شوراهای در طول تاریخ کشور ما میافزاید، همانا جنبه های تطبیقی دساتیر و تصاویر آنها میباشد، که ما در کشور خود شاهد تدویر لویه جرگه ها بوده ایم، که تصامیم و تصاویر آنها تغییرات جدی و ارزشمندی را در حیات اجتماعی مردم ما بوجود آورده، که نه تنها منجر به تأمین آزادی و استقلال و حفظ استقلال و صیانت از تمامیت ارضی ما گردیده؛ بلکه در تعیین روند انتظام جامعه ما که با تصویب قانون اساسی تضمین گردیده نقش نهایت ارزشمندی را ایفا نموده است. و ناشی از همین سنن پسندیده و ارزشمند بود که بمنظور تأمین دموکراسی و احقاق حقوق مردم ما شورای ملی و مجلس اعیان ایجاد گردید. طوریکه مجلس شورای ملی در گذشته بنام ولسی جرگه و مجلس اعیان به مشرانو جرگه مسمی گردید، که اینک هر دو مشترکاً بنام شورای ملی یاد می شوند.

شایان ذکر است، که شورای ملی و مجلس اعیان در کشور ما در سال ۱۳۱۰ برای اولین بار ایجاد گردید و بشکل بسیار منظم و بدون وقفه الی سال ۱۳۵۱ ادامه یافت، که بعداً با اثر کودتاها و تحولات قبل از وقت و غیر قابل تحمل و پذیرش دستخوش رکود گردید.

همه در روشنی قرار داریم، که با استرداد استقلال کشور و رویدست گرفتن اصلاحات توسط اعلیحضرت امان الله خان قوانین ارزشمند و تدابیر مترقی در افغانستان ایجاد و به منصه اجرا قرار داده شد؛ ولی به زودی آماج مداخله و سبوتاژ اجانب قرار گرفت تا به سقوط دولت امانی منجر شد و دوره پراز آشوب و هرج و مرج حبیب الله کلکانی آغاز گردید. قوانین و تصاویر دوره امانی ملغی شد و تاریکی و نابه سامانی سراسر کشور را فرا گرفت تا بالاخره بعد از قربانی های فراوان و مبارزات پیگیر به آن دوره پایان داده شد،

که بارویکارآمدن حاکمیت اعلی حضرت محمدنادرشاه در سال ۱۳۰۸ هجری شمسی خط مشی شان بمنظور اصلاحات امور مملکت طی ده ماده اعلان گردید، که ماده دهم آن در رابطه به انتخاب نماینده گان شورای ملی در نظر گرفته شده بود، که لایحه متذکره در لویه جرگه سال ۱۳۰۹ به شرح زیر تصویب گردید .

((۲۹ ماده لایحه انتخابات شورای ملی بحضور ماقرائت گردید و باتوضیحاتی که از طرف مجلس پیرامون آن صورت گرفت، قناعت مابه صحت آن حاصل آمده، اینک از موافقت خویش نسبت به لایحه مذکور امضا و اجرای آنرا از حکومت عادلانه خویش تمنا مینماییم.))

افتتاح شورای ملی

(۱۳۱۰ - ۱۳۱۲ هـ ش)

بتأسی از تطبیق لایحه انتخابات ، شورای ملی افغانستان بتاريخ ۱۴ سرطان سال ۱۳۱۰ به حیث بزرگترین موسسه ملی برای نخستین بار در تاریخ کشور افتتاح و به کار آغاز نمود . بر اساس حکم ماده ۲۷ اصولنامه اساسی افغانستان، که حیثیت قانون اساسی را داشت (۱۱۱) نفر نماینده انتخابی مردم از سراسر مملکت در آن اجتماع نمودند و در نخستین مراحل کار خویش قسم نامه ذیل را امضا کردند .

((ما مضمه کننده گان ذیل از جهت اعتمادی که ملت و حکومت بر ما نموده بخداوند عظیم و قرآن کریم سوگند یاد مینماییم که برای ملت و حکومت خویش صادق باشیم.))

شرح مختصر صلاحیت های شورای ملی (ولسی جرگه) در آن زمان

- تصویب کلیه اصولات و ضوابطی که غرض انتظام امور مملکتی لازم باشد ؛
- تصویب تقویه امورات مالی ، رد یا قبول عوارض و فروعات جدید که دولت اقدام نماید؛
- تدقیق و تصویب بودجه مملکت ؛
- تصویب وضع اصولنامه جدید و یا تغییر و فسخ قوانین و مقررات ؛
- تصویب امتیاز تشکیل کمپنی ها و شرکت های عمومی ؛
- تصویب عقد مقاولات و معاهدات ، اعطای امتیازات انحصاری اعم از تجارتي ، صنعتی و فلاحتی؛ خواه داخلی باشد یا خارجی ؛
- تصویب استقراض دولتی داخلی و خارجی ؛
- تصویب تمدید خط آهن ؛
- استماع گزارشات وزرا .

صلاحیت های مجلس اعیان که همه انتصابی بودند برفق مواد اصولنامه اساسی بشرح زیر تثبیت و معین شده بود:

- تصویب اصولات موضوعه متعلق است به مجلس شورای ملی و اعیان ، پیشنهاداتی که از طرف هیأت وزراء به این مجلس عنوان میشود؛ پس از مذاکره و مذاقه با اکثریت تصدیق و بغرض تصویب به مجلس شورای ملی فرستاده میشود، برعکس آن مواد مصوبه شورای ملی در مجلس اعیان ملاحظه و تصویب میگردد.
- در وقت افتتاح مجلس شورای ملی اگر مجلس اعیان منعقد نشده باشد، مصوبات مجلس شورای ملی معطل نمی ماند و بعد از صحه شاه به معرض اجرا گذارده میشود.

نخستین دور شورای ملی افغانستان

(۱۳۱۰ الی ۱۳۱۲ هـ ش)

نخستین جلسه شورای ملی افغانستان که بتاريخ ۱۴ سرطان ۱۳۱۰ هجری شمسی با اشتراک (۱۱۱) تن نماینده گان ملت توسط محمد نادرشاه افتتاح و شروع به فعالیت نمود، طی جلسه دوراول شورای ملی از سال ۱۳۱۰ الی ۱۳۱۲ هیأت اداری شورای ملی شامل ذوات آتی تعیین و مشخص گردید:

هیأت اداری شورای ملی :

رئیس : عبدالاحد خان .

معین : عبدالحق خان .

منشی : میرزا عبداللطیف خان .

هیأت اداری مجلس اعیان:

رئیس : میرعظامحمدخان.

معاون اول و رئیس انجمن تحقیق : حاجی محمد اکبر خان.

معاون دوم و رئیس انجمن تدوین اصول: عبدالرحیم خان.

رئیس دایره تمیز: فضایل همراه قاضی ملاعبدالله خان.

پایان کار دوره اول سال سوم شورای ملی افغانستان تاریخ ۱۶ عقرب سال ۱۳۱۲ مصادف بود با قتل محمد نادرشاه پادشاه افغانستان

بعد از شهادت محمد نادرشاه حسب هدایت اصولنامه اساسی ، وکلای دوره اول و سایر بزرگان به مرکز مراجعت کردند و بیعت خویش را به اعلیحضرت محمد ظاهر شاه خلف ارشد محمد نادرشاه شهید ابراز کردند.

اعلیحضرت محمد ظاهر شاه بمنظور فعال نمودن شورای ملی، فرمان انتخابات رابتاریخ ۱۵ دلو سال ۱۳۱۲ صادر نمود، که بر مبنی ان انتخابات برگزار شد و نماینده گان انتخابی ملت بعد از طی مراحل قانونی وارد کابل شدند.

نخستین جلسه دوره دوم شورای ملی افغانستان بروز پنجشنبه ۳۱ جوزای ۱۳۱۳ بحضور داشت (۱۰۸) تن نماینده انتخابی ، اعضای مجلس اعیان و سایر معززین بانطق افتتاحیه محمد ظاهر شاه پادشاه افغانستان در صالون بزرگ دارالشورای ملی گشایش یافت .

دوره دوم شورای ملی افغانستان

(۱۳۱۳ الی ۱۳۱۵ هـ ش)

هیأت اداری دوره دوم شورای ملی :

رئیس : عبدالاحد خان .

معین اول : عبدالقیوم خان .

معین دوم : برهان الدین خان

منشی : عبداللطیف خان .

هیأت اداری مجلس اعیان :

رئیس : محمد عطاخان .

معاون اول : حاجی محمد اکبر خان .

معاون دوم : عبدالرحیم خان .

منشی مجلس : سید محمدخان.

اجراات تقنینی دور دوم شورای ملی :

در اجراات تقنینی دور دوم شورای ملی تعدادی از اصولنامه ها، ضمایم اصولنامه ها، لوایح و پروتو کول ها به تصویب رسید .

اجراءات تقنينی مجلس اعيان:

مجلس اعيان منطبق بر مواد مندرج اصولنامه اساسی تصاویب شورای ملی رابه تصویب رسانید و پیرامون مقداری از امورات فیصله طلب دواير دولتی غور و مذاقه نموده تصاویب و فیصله های نافعى بعمل آوردند.

دور سوم شورای ملی افغانستان

(۱۳۱۶ الی ۱۳۱۸ هـ ش)

دور سوم شورای ملی بعد از راه اندازی انتخابات و انتخاب ۱۰۱ نفر و کلای ملت اقبال گشایش یافت . نخستین اجلاس این دوره به روز پنجشنبه ۲۷ جوزای سال ۱۳۱۶ بانطق افتتاحیه محمد ظاهر شاه پادشاه افغانستان؛ در حالیکه هیات وزرا و اراکین دولتی حاضر بودند، افتتاح و به کار تقنینی خود آغاز نموده ، هیات رئیسه شان را انتخاب نمودند.

هیأت رئیسه دور سوم شورای ملی افغانستان:

رئیس : عبدالاحد خان .

معین اول: سید محمد یونس خان .

معین دوم: سید محمد خان.

منشی : عبداللطیف خان.

معاون منشی : عبدالباقی خان.

هیأت رئیسه مجلس اعیان :

رئیس : میر عطا محمد خان.

معاون اول: حاجی محمد اکبر خان .

معاون دوم: عبدالرحیم خان .

رئیس تمیز: حافظ عبدالغفار خان .

منشی مجلس: محمود خان.

اجراءات تقنینی دور سوم شورای ملی :

اجراءات تقنینی دور سوم شورای ملی با تصویب معاهدات ، پروتوکولها، قرارداد های عرصه های مختلف ، موافقت نامه ها، اصولنامه ها و لوایح به پایان رسید .

اجراءات تقنینی دور سوم مجلس اعیان:

مجلس اعیان بعد از مطالعه و غور، تصاویب شورای ملی رابه تصویب رسانید.

دور چهارم شورای ملی افغانستان

(۱۳۱۹ الی ۱۳۲۱ هـ ش)

با ختم دوره سوم تقنینیه شورای ملی در نیمه دوم سال ۱۳۱۸ فرمان دارالتحریرشاهی بمنظور انتخاب نماینده گان ملت در شورای ملی صادر گردید، که انتخابات تحت نظارت هیأت موظف صورت گرفت و به تعداد (۱۰۹) نفر نماینده از سراسر کشور به عضویت شورای ملی انتخاب شدند.

هیأت رئیسه شورای ملی طی جلسه افتتاحیه و جلسه بعدی توسط نماینده گان انتخاب شدند.

هیأت رئیسه دور چهارم شورای ملی :

رئیس : عبدالاحد خان .

معین اول: محمد الیاس

معین دوم: سلطان محمد خان .

منشی : میرزا عبداللطیف خان.

هیأت رئیسه مجلس اعیان :

رئيس مير محمد عطا خان.
معاون اول: حاجي محمد اكبر خان.
معاون دوم: عبدالرحيم خان .
رئيس تميز: حافظ عبدالغفار خان.

اجراءات تقينى دور چهارم شورى ملي :

دور چهارم شورى ملي با اجراءات و سلسله تصاويب تقينى به اختتام انجاميد.

اجراءات تقينى مجلس اعيان:

به اجراءات شورى ملي بعد از غور و مطالعه از طرف مجلس اعيان صحه گذاشته شد .

دور پنجم شورى ملي افغانستان

(۱۳۲۲ الى ۱۳۲۴ هـ ش)

كار تقينى دور پنجم شورى ملي با تعداد (۱۱۱) نفر نماينده انتخابى مردم طى صحت افتتاحيه اعلي حضرت محمد ظاهر شاه در قصر سلام خانه بتاريخ ۵ اسد ۱۳۲۲ گشايش يافت .

اعضائى شورى ملي طى جلسات بعدى رئيس و هيات رئيسه خويش را انتخاب نمودند.

هيات رئيسه دور پنجم شورى ملي :

رئيس : عبدالاحد خان .

معين اول: جلال الدين خان .

معين دوم: سيد ابوالخير خان.

منشى : عبداللطيف خان .

هيات رئيسه مجلس اعيان :

رئيس : مير محمد عطا خان.

معاون اول ورئيس انجمن تحقيق: محمد اكبر خان.

معاون دوم ورئيس انجمن تدوين اصول: محمد حكيم خان .

رئيس محكمه تميز: حافظ عبدالغفار خان .

اجراءات تقينى دوره پنجم شورى ملي :

شورى ملي در اجراءات دور پنجم خود تصاويب آتى را تصويب نمود:

مسائل بودجه وى:

- موازنه بودجه عمومى واردات و مصارفات ؛
- تنظيم بودجه وزارت خانه ها و ساير ادارات ؛
- قرضه وزارت ماليه از دافغانستان بانك ؛
- افزودى معاشات مامورين ملكى و عسكرى؛
- انعقاد معاهدات بين الملى؛
- تصويب اصولنامه ها و ضمايم آن ها .

اجراءات تقينى دور پنجم مجلس اعيان :

مجلس اعیان درین دوره، اصولنامه ها و ضمایم اصولنامه ها یی که شورای ملی به تصویب رسانیده بود، بعد از غور به تصویب رسانید و کار تصویب یک تعداد لوایح را نیز به پایه اکمال رسانیدند.

دورنشم شورای ملی افغانستان

(۱۳۲۵ - ۱۳۲۷ هـ.ش) ششمین دوره شورای ملی افغانستان در ۱۳۲۵ به کار تقنینی خویش آغاز نمود. مطابق به لایحه انتخابات و منطبق بر مواد مندرجه اصولنامه اساسی دولت افغانستان به تعداد (۱۰۹) نماینده انتخابی از سراسر کشور در دوره ششم پارلمان افغانستان شرکت نمودند.

اعضای شورای ملی در نخستین نشست خود رئیس و اعضای هیأت رئیسه را شرح ذیل انتخاب نمودند.

هیأت رئیسه دورنشم شورای ملی :

رئیس : ع.ج. سلطان احمد خان .

معاون اول : ع. ص. سید عمر خان.

سرمنشی : ع.ص. عبداللطیف خان.

منشی : ص. حافظ محمد انور خان .

مامور شعبه مجلس : ص. محمد داود خان .

مامور کنترل : ص. غلام دستگیر خان .

مامور اوراق : ص. فیض محمد خان .

سرکاتب اجرائیه : ص. محمد عمر خان .

هیأت رئیسه مجلس اعیان :

رئیس : ع.ج. ص.ع. فضل احمد خان مجددی.

معاون اول : ع.ص. غلام غوث خان .

معاون دوم : ع.ص. عبدالجبار خان .

منشی مجلس : ع. میرزا محمود خان .

لازم به تذکر است که آغاز دوره ششم شورای ملی افغانستان مصادف است با ختم جنگ جهانی دوم و بروز یک سلسله رویدادهای سیاسی در صحنه سیاست بین المللی که با تلاش های صلح خواهانه راه رابه سوی آینده صلح آمیز برای جهانیان گشود .
فیرگوله هاوغرش بمب افکن ها پایان یافت وزمینة رفع عقب مانده گی های اقتصادی ، انکشافات فرهنگی ورشد ذهنی کشورها مهیا گردید .

تعقیب سیاست بیطرفی افغانستان در جنگ و حمایت از صلح جهانی از یکطرف و تحولات همه جانبه در ساحات مختلف اقتصادی ، سیاسی واجتماعی از سوی دیگر نمیتوانست بر کشور منزوی مابی تاثیر باشد . چنانچه تحولات سیاسی وبویژه بحران اقتصادی توام با دشواری های گوناگون حکومت سردار محمد هاشم کاکای شاه رامجبور به استعفاء ساخت و کرسی صدارت به اختیار فرد دیگری از افراد خانواده سلطنتی ، سردار شاه محمود خان کاکای دیگر شاه قرار گرفت .

تحولات اجتماعی - سیاسی منجر به بروز عقاید ونظریات مختلف سیاسی گردید ، که از منافع اقشار پائین ومتوسط جامعه دفاع مینمودند .

جنبش های سیاسی روزتاروز قوام مییافت ، که اهداف عمده این جنبش ها راهمانارفع برتری اقتصادی ودموکراتیزه ساختن امور اجتماعی وسیاسی وبالاخص ایجاد قانون اساسی جدید تشکیل میداد .

بادر نظر داشت این تحولات سیاسی واجتماعی ، تغییراتی در طرز کار و شیوه فعالیت تقنینی دوره ششم شورای ملی نیز بوجود آمد .
طوریکه عبدالاحد خان بعد از پانزده سال از ریاست شورا کنار رفت وبجای شان سلطان احمد خان تعیین گردید ، که منجر به تغییرات

در شیوه کلاسیک و عنعنوی کارشوراگردید، که برای نخستین بار انجمن های سه گانه جهت بررسی و انسجام امور در شورای ملی افغانستان به میان آمد .

انجمن های متذکره امور وزارت ها و دواير دولتي رابه شرح ذيل بررسی و تحقیق مینمودند:

انجمن اول:

۱. امور وزارت حریبه .
۲. امور وزارت خارجه.
۳. امور وزارت داخله .
۴. امور وزارت عدلیه تمیز.
۵. امور وزارت دربار .
۶. امور ریاست مستقل مطبوعات .

انجمن دوم:

- ۱- امور وزارت مالییه .
- ۲- امور وزارت اقتصاد ملی .
- ۳- امور وزارت معدن .
- ۴- امور ریاست زراعت.
- ۵- امور شرکت ها .

انجمن سوم:

- ۱- امور وزارت معارف .
- ۲- امور وزارت صحیه.
- ۳- امور وزارت فواید عامه.
- ۴- امور وزارت مخبریات.
- ۵- امور ریاست شورای ملی و مجلس عالی اعیان .
- ۶- امور ریاست بلدییه .

اجراء تقنینی دوره ششم شورای ملی افغانستان:

در دور ششم شورانیز یک سلسله تصاويب در موارد مختلفه امور مملکتی صورت گرفت ، تعدادی از اصولنامه ها و ضمایم اصولنامه تصویب گردید و معاهداتی در عرصهء بین المللی مورد غور قرار گرفت و تصویب شد.

تصاويب مجلس اعیان :

مجلس اعیان تمام تصاويب و فیصله های شورای ملی را مورد غور قرار داده و آنها را مورد تصویب قرار دادند .

دوره هفتم شورای ملی افغانستان

(۱۳۲۸ - ۱۳۳۰ هـ ش)

دوره هفتم شورای ملی مملو از تحولات عمیق اجتماعی - سیاسی بود. درین دوره، جنبش های روشنفکری ایجاد گردید، حزب سیاسی ویش خلمیان بوجود آمد، مبارزه در راه تامین دموکراسی و حقوق مردم آغاز گردید، نماینده گان حزب ویش خلمیان در شورای ملی از طریق انتخابات راه یافتند، جرایدی تحت نام انگار و وطن به نشر سپرده شد و عملاً مبارزات روشنفکری در داخل پارلمان آغاز گردید. جناح وکلای روشنفکر و رادیکال این دوره را در پارلمان تطبیق عمده پرنسیب های دموکراسی، اصلاح و تکمیل قانون اساسی، ایجاد قانون جدید انتخابات دموکراتیک شورای ملی، تفکیک قوای ثلاثه دولت (اجرائیه، مقننه و قضائیه) تشکیل احزاب و سازمانهای سیاسی، طرق رشد آزادی مطبوعات، منع بیگار، منع انحصارات بانکی، ایجاد بانک زراعتی

و کوپراتیف های دهقانی ورشد سطح تولیدات ، تحکیم وحدت ملی و در فرجام از بین بردن برتری ها و امتیازات غیرقانونی و تطبیق پرنسیب های برادری و برابری تشکیل میداد .

فعالیت های سیاسی این وکلا، که نماینده گان روشنفکران افغانستان بودند با استفاده از تریبون پارلمان با وجود ممانعت های شدید دولت و نماینده گان گروه های محافظه کار پارلمان ، گامهای عملی در جهت تطبیق آرزوهای دموکراتیک؛ بخصوص ایجاد قانون (اصولنامه) مطبوعات برداشت و دولت را واداشت تا در زمینه تفکیک قوای سه گانه دولت و تبدیل شورای مشورتی به یک ارگان واقعی قانونگذاری تصمیم بگیرد. این اقدامات و فعالیت های این عده از وکلای ملت در دوره هفتم شورای ملی در تاریخ پارلمان افغانستان حایز اهمیت بوده، گام موثر و ارزندای در پروسه بیداری شورای ملی افغانستان در اواخر نیمه اول قرن بیستم به حساب می رود.

باید متذکر شد، که در پهلوی تغییرات کیفی که دوره هفتم شورای ملی افغانستان در وجود نماینده گان قشر روشنفکر جامعه از آن برخوردار بود، تغییرات کمی نیز در هیأت شورای ملی افغانستان رونما گردید؛ طوریکه درین دوره بر اساس تصاویب دوره ششم شورای ملی به تعداد نماینده گان مردم در مجلس شورای ملی افزایش بعمل آمد و در حدود (۱۶۶) نماینده از سراسر افغانستان در دوره هفتم شورای ملی وارد پارلمان کشور گردید .

هیأت رئیسه دور هفتم شورای ملی :

رئیس : ع.ج. عبدالهادی خان داوی.

معین اول : ع.ص. عبدالرشید خان .

معین دوم : ع.ص. گل پاچا خان الفت .

منشی اول : ع.ص. عبدالعظیم خان صافی .

منشی دوم : ع.ص. محمد کبیر خان عبرت .

مامور تحریرات : ع.ص. محمد داود خان .

کفیل مدیر تفتیش : ع.ص. حافظ محمد انور خان .

مدیر کنترل : ع.ص. غلام دستگیر خان .

سرکاتب اجرائیه : ع.ص. علی میرزاخان .

مامور اوراق : ع.ص. فیض محمد خان .

دور هفتم شورای ملی افغانستان، همانطوریکه مبین افکار و اندیشه های روشنفکران کشور در جهت رفع نابسامانی های اقتصادی و اجتماعی جامعه بود؛ همانگونه گام های بسوی دموکراتیزه ساختن امور اجتماعی جامعه برداشت و در حقیقت شورای ملی را از تجرید روشنفکری و مشورتی و ارهانی و به آن ماهیت تصمیم گیری و قانونگذاری داد.

بدرک اهداف و بمنظور رسیده گی بهتر به امور حیاتی جامعه، درین دوره کمیسیون های ذیل در تشکیل شورای ملی بمیان آمد.

انجمن دفاع ملی .

انجمن مخابرات .

انجمن امور خارجیه .

انجمن معاندان .

انجمن تدوین و تدقیق قوانین .

انجمن سرحدات .

انجمن معارف .

انجمن صحیه .

انجمن فواید عامه .

انجمن مطبوعات .

انجمن داخله وبلد یه.

انجمن اقتصاد .

انجمن اداری .

انجمن سمع شکایات .

اجراءات تقنینی دوره هفتم شورای ملی افغانستان:

- درین دوره یک سلسله تعدیلات درعهده یی از اصولنامه ها به عمل آمد.

- بعضی از مواد اصولنامه ها الفا گردید .

- یک سلسله قرارداد ها و معاهدات مورد تصویب قرار گرفت .

هیأت رئیسه مجلس عالی اعیان :

رئیس : ع.ج.ش.ع. فضل احمد خان مجددی.

معین اول: ع.ص. عبدالجبار خان .

معین دوم: ع.ص. حافظ عبدالغفار خان .

منشی مجلس : ع. میرزامحمود خان .

اجراءات تقنینی دوره هفتم مجلس اعیان :

مجلس اعیان تمام تصاویب شورای ملی رامورد غورقرارداده و تصاویبی ر اپیرامون آن بعمل آوردند .

همچنان بعد از مطالعه تصاویبی را به ارتباط اجراءات به اکمال نرسیده حکومت بوجود آوردند .

دوره هشتم شورای ملی افغانستان

(۱۳۳۱ - ۱۳۳۳ ه.ش)

اعضای روشنفکر و رادیکال دوره هفتم شورای ملی بامبارزات پیگیر خویش با استفاده از تربیون شورای ملی نخستین تخمه های دموکراسی - اندیشه های مترقی ، تأسیس احزاب ، داشتن قانون اساسی و در فرجام مفهوم زنده گی واقعی سیاسی واجتماعی رادربین ملت افغانستان کاشتند . اتحادیه محصلان بوجود آمد. روشنفکران ونوجوانان افکار وخواست های خود را از طریق تدویر کنفرانس ها و تمثیل درامه ها برای تأمین آزادی های شخصی و مطبوعات به نمایش میگذاشتند. تبار از احزاب سیاسی در سال سوم دوره هفتم شورای ملی نقش مهم وارزنده رادرپروسه بیداری ملت و تحریک شعور سیاسی مردم وارد نمود .

رهبان جنبشها و احزاب تغییرات اساسی رادر دستگاه دولتی در برنامه های خویش انعکاس میدادند. بنیان گذاران احزاب ملی تمام وظایف سیاسی واجتماعی خویش رادر نشر قانون اساسی و دموکراسی ناشی از افکار عمومی خلق میدانستند . در پهلوی سازمانهای تندرو سازمان ها و جمعیت های معتدل و مذهبی نیز عرض وجود نمودند؛ چنانچه در صفوف یکی ازین گروه ها تعدادی از صاحبمنصبان ، مامورین پائین رتبه ، نماینده گان اقلیت های ملی و مذهبی وهمچنان متعصبین مذهبی جمع گردیده بودند، که هدف این گروه نیز درهم شکستن رژیم مطلقیت و حتی تأسیس خلافت اسلامی در افغانستان بود .

به همین منوال جریانهای مختلف بورژوا دموکراتیک که اعضای آنرا یک تعداد مامورین و کارکنان دولت تشکیل میدادند باموقف اجتماعی خورده بورژوازی و بورژوازی متوسط دریک جبهه مخالف دولت قرار گرفتند، که زیر نام کلوپ ملی تحت ریاست سردار محمد داود پسر کاکای شاه بود و بودجه کلوپ متذکره از طرف معید خان زابلی وزیر اقتصاد تأمین میشد ، هدف اساسی این گروه تضعیف حکومت شاه محمود خان صدراعظم و رسیدن داود خان بمقام صدارت بود، که وی نتوانست به آن نایل شود. ازینرو در پی تخریب برآمد و در انتخابات سال ۱۳۳۱ دوره هشتم شورای ملی که اوج مبارزات این جریانات در مقابل هم بود، دولت باشکال مختلف زمینه اختناق سیاسی رادر کشور فراهم نمود؛ چنانچه هیچ یک از کاندیدان مورد نظر مربوط به جریانات سیاسی در انتخابات موفق نگردیدند . آنگاه رهبان گروه ها در شهر کابل برای نخستین بار در تاریخ افغانستان مظاهرات

ضددولتی رابراه انداختند ودرآن تقلب درانتخابات را وانمود میکردند. ازاینکه برای حکومت چنین عملی جدید بود، این اقدام رابه گستاخی ملت توجه نموده، صفوف تظاهرکننده گان توسط قوای نظامی درهم شکستاده شد، آزادی مطبوعات لغوشد، نشرجراید ملی منع شد ورهبران گروه های مخالف محبوس شدند. عبدالحی حیبی به پاکستان رفته به نشر جریده جمهوری افغانستان پرداخت، که درآن رژیم مطلقه راجداً انتقاد مینمود .

عبدالرووف بینوا به هند تبعید شد. میرغلام محمد غبار (۴) سال وداکتر عبدالرحمن محمودی (۹) سال زندانی گردیدند. جنبش سیاسی دوره هفتم موقتاً خاموش شد؛ ولی جنبش توانست تاثیر عمیقی بر رشد اجتماعی جامعه وارد سازد . بالاخره نماینده گان دوره هشتم زیرانتقادات واعتراضات شدید روشنفکران وارد مجلس شوراشدند، که طی جلسه بی هیأت رئیسه شان را انتخاب نمودند .

هیأت رئیسه دوره هشتم شورای ملی:

رئیس :ع.ج. عبدالرشیدخان وکیل نهرسراج قندهار.

معین اول :ع.ص. محمد کبیرخان عزیززی وکیل غوربند حکومت اعلی پروان .

معین دوم :ع.ص. محمد عثمان خان وکیل رودات ولایت مشرقی.

منشی اول :ع. محمد علیخان قاضی زاده وکیل پشتون زرغون ولایت هرات .

منشی دوم :ع. لعل گل خان فریاد وکیل از ولایت جنوبی.

مدیرتحریرات دارالانشا: ص. محمد داود خلاند .

مدیر کمیسیون ها: سیدسلطان خان احمدی ومحمد عمرخان جاجی .

اجراءات تقنینی دوره هشتم شورای ملی :

یکی ازاجراءات مهم سال اول دوره هشتم شورای ملی تصویب هشت کمیسیون بمنظور بررسی هرچه بهتر امورمربوط به شورای

ملی میباشد ، که عبارتند از:

الف : کمیسیون وثایق .

ب : رر امورمالی .

ج : رر امورداخله .

د : رر امورقبایلی.

ه : رر امورخارجه

و : رر دفاع ملی .

ز : رر معارف .

- سایر تصاویب به ارتباط مسایل داخلی وخارجی کشور.

چون تحولات اجتماعی - سیاسی پس ازپایان جنگ جهانی دوم سریع وهمه گیربود باوجود کنارکشیدن جنبش های روشنفکری توسط دولت بازهم رژیم حاکم با درک وضعیت مجبورشد به عده یی از اصلاحات تن دردهد وآن راپدید آورد؛ زیرا که باوضعیت سابق امکان ادامه حاکمیت موجود نبود، که روی همین ملحوظ سردارشاہ محمود استعفاداد وکابینه جدید تحت صدارت سردارمحمد داود پسرکاکای شاه به وجود آمد. اگرچه کابینه جدیدهم نمیتوانست درماهیت قدرت سیاسی تغییراتی راورارد نماید باآن هم صدراعظم به پارلمان آمد وطی صحبتی خط مشی خود را به نماینده گان مردم قرائت نمود واین عمل رانمادی واقعی دموکراسی قلمداد کرد .

مجلس عالی اعیان :

هیأت رئیسه :

رئیس: ع.ج.ش.ع. فضل احمدخان مجددی.

معین اول: ع.ش. عبدالجبار خان.

معین دوم: ع.ش. حافظ عبدالغفار خان.

اجراءات تقنینی مجلس عالی اعیان در دوره هشتم:

مجلس عالی اعیان تمام تصاویب و فیصله های شورای ملی رامورد غورومداقه قرار داده و آنها را بعد از مطالعه همه جانبه به تصویب رسانیدند.

دوره نهم شورای ملی افغانستان

(۱۳۳۴-۱۳۳۶ هـ.ش)

آغاز کار دوره نهم شورای ملی همزمان با تحولات مهم در ساحات سیاسی و اقتصادی کشور میباشد، که این امر ایجاب مینمود تا شورای ملی به حیث یکی از مهمترین ارگان های مشورتی دولت در حل معضلات و پرابلم های اقتصادی و اجتماعی، دولت را یاری رساند. زیرا همکاری مردم در امور دولتی یگانه راه موفقیت و نایل شدن بر معضلات و پرابلم های عمومی جامعه میباشد. مجلس عمومی در نخستین جلسه مربوط، رئیس، معین ها و منشی های شورای ملی را از بین اعضای خویش به ترتیب ذیل انتخاب نمودند. برای دوره نهم شورای ملی به تعداد ۱۷۳ نماینده انتخابی مردم مطابق احکام اصول اساسی و مواد مندرج لایحه انتخابات شورای ملی انتخاب گردیدند.

هیأت رئیسه دوره نهم شورای ملی:

رئیس: محمد نوروز وکیل کلنگار لوگر مربوط کابل.

معین اول: مولوی صالح محمد وکیل مرکز قندهار.

معین دوم: حاجی فقیر محمد شفا وکیل مرکز کابل.

منشی اول: محمد رحیم (شیدا) وکیل مرکز میمنه.

منشی دوم: محمد کبیر (عبرت) وکیل خلم مزار شریف.

مدیر عمومی تحریرات مجلس: محمد داود.

کفیل مدیریت عمومی کمیسیون ها: ذین العابدین جمالی.

کفیل مدیریت عمومی تبلیغات و نشرات: حفیظ الله منیر.

کفیل مدیریت عمومی مامورین و اجرائیه: عبدالصمد.

کفیل مدیریت عمومی اوراق: فیض محمد.

اجراءات تقنینی دوره نهم شورای ملی افغانستان:

دوره نهم شورای ملی افغانستان با در نظر داشت وضع سیاسی - اقتصادی و اجتماعی کشور و مشوره در امور بمنظور بیرون رفت از مشکلات و پرابلم های موجود به اجراءات و فیصله های ذیل نایل آمد:

۱- امور داخلی شورا

تصویب مورخ ۲۷ جوزا سال ۱۳۳۴ مجلس عمومی راجع به تعیین مولوی صالح محمد خان وکیل مرکز شهر قندهار بحیث رئیس موقت.

تصویب مورخ ۲۸ جوزا - ۱۳۳۴ مجلس عمومی راجع به تعیین کمیسیون تدقیق وثایق و اعتبار نامه ها مرکب از سه نفر و کلای ولایات و دو نفر و کلای حکومتات اعلی جمله ۳۳ نفر.

تصویب در رابطه به اجرای معاشات و کلای شورای ملی.

تصویب راجع به تعیین کمیسیون های هشت گانه.

تصویب راجع به غور و تائید هیات های رئیسه کمیسیون ها.

تصویب راجع به تمدید ده روزه کار شورای ملی.

۲_ امور دولت:

تصویب دو نفر نماینده شورا طبق حکم ماده ۶۲ اساسنامه دافغانستان بانک جهت مراقبت از ذخیره بانکوت ها .
تصویب راجع به تعدیل اصل ۲۳ اصولنامه مکلفیت عسکری.
تصویب در باره اساسنامه تذکره نفوس .
تصویب در باره تعدیل اصولنامه حاضری و رخصتی مامورین در ماه مبارک رمضان.
تصویب در باره تبدیل حکومت کلان شیرخان به حکومت اعلی.
تصویب راجع به تقسیمات ملکیه افغانستان.
تصویب راجع به بودجه تصدی های دولتی.

مسایل خارجی :

تصویب قرارداد برنامه کاری بطرول سر پل بین وزارت معادن افغانستان و حکومت سویدن.
تصویب معاهده مودت بین حکومت شاهی افغانستان و اندونیزیا .
تصویب پروتوکول خدمات هوایی بین افغانستان و حکومت پاکستان.
تصویب موافقت نامه تجارتي بین افغانستان و جمهوری چین.

کمیسیون ها :

تصویب راجع به روز های کار مجلس عمومی و کمیسیون های هشت گانه که به اساس آن روز های یکشنبه و سه شنبه و پنجشنبه برای جلسات کمیسیون های هشت گانه تعیین گردید.

مجلس عالی اعیان:

مجلس عالی اعیان در دوره نهم شورای ملی وظایف محوله را مطابق به احکام لایحه وظایف مجلس اعیان به پیشبرده است. در دوره نهم شورای ملی به تعداد ۱۹ نفر سناتور در مجلس اعیان اشتراک داشتند.

هیأت رئیسه :

رئیس: فضل محمد خان (مجددی)

معین اول: عبدالجبار خان

معین دوم: حافظ عبدالغفار خان

اجراات عمده تقنینی مجلس اعیان در دوره نهم شورای ملی

الف: مسایل داخلی دولتی

تصویب تعدیلات در ضمیمه اصولنامه توقیف خانه ها و محابس .
تصویب ضمیمه اصولنامه مکلفیت عسکری
تصویب تعدیل اصل ۶۲ اساسنامه دافغانستان بانک.
تصویب ضمیمه ترفیع و تقاعد مامورین.
تصویب و تعدیل اصولنامه بلدیہ .
تصویب پروژه قانون تذکره جدید نفوس حاوی ۳۰ ماده
تصویب پروژه اصولنامه تشکیل ووظایف مجالس مشوره ولایات در ۱۸ ماده.
تصویب پروژه اصولنامه هوانوردی ملکی .

ب: مسایل و موافقت نامه های خارجی

تصویب راجع به معاهده مؤدت بین حکومت شاهی افغانستان و اتحادیه برما.
تصویب راجع به موافقه نامه هوانوردی بین افغانستان و پاکستان.
تصویب موافقه نامه سرویس هوایی بین افغانستان و اتحاد شوروی.

تصویب قرار داد تبادلۀ مراسلات پستی بین افغانستان و اتحاد شوروی .

دوره دهم شورای ملی افغانستان

(۱۳۳۷ - ۱۳۳۹ هـ.ش)

دوره نهم شورای ملی افغانستان کار خویش را همزمان با بروز تحولات اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در کشور شروع نمود . اقدامات دولت در رابطه به تحولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در شرایط آنروزی جامعه به واکنش های مختلف اقشار جامعه روبرو گردید . به هر حال سیاست اقتصادی دولت با طرح ریزی پلان های پنجساله انکشاف اقتصادی تحولاتی را در ساحات اقتصادی و مسایل اجتماعی کشور وارد نمود و یک تعداد پروژه های صنعتی و تخنیکی تاسیس گردید . شورای ملی هیأت رئیسه خویش را در اولین جلسات مربوط به شرح زیر انتخاب نمودند.

هیأت رئیسه دوره دهم شورای ملی :

رئیس : محمد نوروز خان .

معین اول : داکتر محمد اسمعیل علم و کیل مرکز کابل .

معین دوم : ولی محمد رحیمی و کیل آقچه .

منشی اول : محمد رحیم شیدا و کیل مرکز میمنه .

منشی دوم : غلام دستگیر و کیل جبل السراج .

اجراءات تقنینی و تصاویب دور دهم :

جلسه عمومی شورای ملی بتاريخ ۷ جوزا سال ۱۳۳۷ تشکیل جلسه داده بمنظور بهبود امور تقنینی کمیسیون های هفت گانه ذیل را تصویب نمود:

- کمیسیون وضع تغییر و تعبیر قوانین امور داخله، قبایل و سمع شکایات دارای ۲۵ عضو .

- کمیسیون امور مالی بودجه و تجارت دارای ۳۰ عضو .

- کمیسیون امور خارجه دارای ۱۲ عضو .

- کمیسیون اداری وزارت عدلیه دارای ۱۲ عضو .

- کمیسیون امور وزارت دفاع ملی دارای ۱۲ عضو .

- کمیسیون معارف صحیه و مطبوعات دارای ۱۲ عضو .

کمیسیون فواید عامه ، زراعت، معادن و صنایع، دارای ۱۳ عضو .

تصویب و تدقیق بودجه سال ۱۳۳۸ وزارت های صحیه، تجارت، مالیه و ریاست انکشاف دهات .

تصویب راجع به اصولنامه ترفیع، تقاعد و استخدام مامورین ملکی .

تصویب راجع به اوقات مرافعه خواهی مطابق به اصولنامه محاکم عدلی .

اصولنامه فروش اموال دولتی .

مجلس عالی اعیان دوره دهم شورای ملی:

تشکیلات :

رئیس : کمبود

معین : حافظ عبدالغفار

اعضا ۹ نفر

اجراءات تقنینی:

اصولنامه ها، مقررات و موادیکه در مجلس شورای ملی مورد تصویب قرار گرفته بود در مجلس عالی اعیان نیزروی آن ها بحث صورت گرفت و تصاویبی در باره بعمل آمد.

دوره یازدهم شورای ملی افغانستان

(۱۳۴۰ الی ۱۳۴۳ هـ ش)

آغاز دوره یازدهم شورای ملی در افغانستان همزمان با بروز حوادث ناگوار سیاسی و اقتصادی در کشور بود.

سیاست بیطرفی افغانستان در عرصه سیاست بین‌المللی خصلت ضد امپریالستی داشت و علیه سیاست کشور های انحصاری در آسیا بود. از طرفی دول آسیای غربی سخت مورد تهدید قرار داشت. تاجیکه مطبوعات و رسانه های گروهی این کشورها روابط سیاسی افغانستان و اتحاد شوروی را که بر حسن همجواری و عدم تجاوز و کمکهای متقابل، تخنیک، اقتصادی و فرهنگی استوار بود، مورد انتقاد قرار میدادند و آنرا به اصطلاح خطری برای حمله برهند تلقی و تبلیغ مینمودند. که از عوامل عمده فشار بر افغانستان بود تا بتوانند افغانستان را در چارچوب سیاست های تجاوز کارانه خویش در پیکت های نظامی شامل سازند، که این تبلیغات منجر به خرابی مناسبات سیاسی افغانستان و پاکستان گردید. راه های ترانزیت تجارتي به روی افغانستان مسدود شد، که غرض حل پرابل، معاهده تجارتي با کشور ایران عقد گردید.

این تغییرات و تحولات اقتصادی و سیاسی نقش عمده را در روابط اجتماعی جامعه بازی نمود. فعالیت های اقتصادی حکومت محمداود، که بیشتر برف نیر و های بورژوازی و خورده بورژوازی بود، بنفع زحمتکشان و اقشار پائین تمام نشد و هیچ نوع تغییرات مثبت در وضع اجتماعی جامعه به عمل نیامد. در سیاست حکومت عاملیت در کار بمشاهده نرسید. محدودیت سیاست داخلی حکومت داود خان توأم با ضعف او در ساحة سیاست خارجی به استحکام رژیم ایجاد موانع نمود و ثبات آنرا از بین برد. روابط افغانستان با کشورهای خارجی محدود شد، به خواسته های جریان های سیاسی سالهای ۱۹۴۷ - ۱۹۵۲ که محتوای مردمی داشت، اقدامی بعمل نیامد؛ که تجمع این عوامل سبب گردید تا حکومت داود خان در ماه حوت ۱۳۴۱ هـ ش استعفا دهد و کابینه جدید بریاست دوکتور محمد یوسف تشکیل گردد.

این حکومت در بخش سیاسی اعلان نمود که در اداره دولت تغییرات لازم وارد خواهد کرد؛ از جمله حکومت به ایجاد قانون اساسی جدید آغاز نمود، که اهداف آن عمیق تر کردن حقوق انسانها با ایجاد قانون جدید انتخابات و ایجاد احزاب سیاسی بود. در بهبود روابط سیاسی افغانستان با پاکستان مساعی لازم به خرج داده شد، که با وساطت دولت ایران مذاکرات آغاز گردید روابط دیپلماتیک تا سطح تأسیس قونسلگری گسترش یافت و حق ترانزیت اموال افغانستان از طریق پاکستان حاصل گردید.

با تحلیل وضع اجتماعی و اقتصادی در کشور تغییرات قابل ملاحظه یی در سیستم اطلاعات جمعی رونما گردید، که بالاثر آن در نتیجه فعالیت های روشنفکران رادیکال مطالبی در رابطه به وضع توده های مردم در روزنامه های دولتی نشر میگردد. در چنین شرایط شعارها و خواسته های مروجین ایده های دموکراتیک در کشور روز به روز افزایش می یافت؛ ولی محافل حاکمه میکوشیدند از انتشار این افکار جلوگیری نمایند و خود در عین حال در صدد ایجاد سهولت ها و جلب همکاری اقشار مختلف جامعه؛ بخصوص روشنفکران برآمدند و اصلاحاتی را رویدست گرفتند، که از آن جمله تغییرات در سیستم اداری دولتی بود، که در نتیجه، تقسیمات ملکی کشور وسعت یافت و افغانستان به (۲۸) ولایت تقسیم گردید، که گامی موثری بود در جهت رفع مشکلات اهالی از ناحیه پرابل های اداری.

با تحلیل مختصر اوضاع سیاسی - اقتصادی و اجتماعی کشور و بویژه با نفاذ قانون اساسی ۱۳۴۳ که سومین قانون اساسی در تاریخ افغانستان بود. مرحله کار تقنینی دوره یازدهم شورای ملی افغانستان نیز پایان یافت و کمپاین انتخاباتی برای انتخاب و کلای دوره دوازده باشیوه ها و پرنسب های جدید آغاز گردید و در اولین جلسات شورای ملی هیأت رئیسه شورای ملی انتخاب گردید.

هیأت رئیسه دوره یازدهم شورای ملی :

رئیس : دوکتور عبدالظاهر وکیل لغمان .

معین اول : دوکتور محمد اسمعیل علم وکیل مرکز کابل.

معین دوم : ولی محمد رحیمی وکیل آقچه .

مشی اول : محمد رحیم شیدا وکیل مرکز میمنه .

منشی دوم: میرزا گل محمد و کیل خاص کنر.

یادداشت:

در سال ۱۳۴۲ ولی محمد رحیمی بحیث معین اول و دوکتور سید حشمت الله بحیث معین دوم، غلام غوث سلیم عالمی بحیث منشی اول انتخاب شدند.

کمیسیون ها

- کمیسیون امور خارجه
- کمیسیون امور تدقیق قوانین
- کمیسیون امور بودجه و مالی
- کمیسیون امور زراعت و مخابرات
- کمیسیون امور عدلی
- کمیسیون امور دفاع ملی

اجراءات تقنینی شورای ملی:

الف: مسایل مربوط به امور داخلی شورا:

تصویب مورخ ۲۷ ثور ۱۳۴۲ جلسه عمومی در رابطه به تعیین اوقات کار شورا و تعیین کمیسیون های هفت گانه .
تصویب راجع به اوقات کار کمیسیون ها.

تصویب راجع به وظایف داخلی شورا و انتخاب معاونین و منشی های شورای ملی

ب: مسایل مربوط بدولت:

تصویب راجع به اصولنامه تقسیمات ملکی .

تصویب راجع به اصولنامه مکلفیت عسکری .

تصویب راجع به اصولنامه محاکمه مامورین ملکی.

ج: قرارداد ها و معاهدات:

تصویب موضوع معاهده منع و محدود ساختن آزمایش های ذروی.

تصویب راجع به مشوره معاهده تجدید خط سرحدی بین حکومت افغانستان و چین.

هیأت رئیسه مجلس عالی اعیان در دوره یازدهم:

رئیس: عبدالهادی داوی

معین: عبدالحکیم مشرقیوال

اجراءات تقنینی مجلس اعیان:

تصویب راجع به اخذ محصول مواشی .

تصویب راجع به ضمیمه تقسیمات ملکی.

تصویب اصولنامه تحصیل باقیات .

دوره دوازدهم شورای ملی افغانستان

(۱۳۴۴-۱۳۴۷ هـ.ش)

ولسی جرگه:

بصورت عمومی قانون اساسی ۱۳۴۳ هـ ش پارلمان را تا حدودی از حقوق شرکت ورزیدن در امور تشکیل حکومت و کنترول فعالیت ان برخوردار ساخته بود و اعضای ولسی جرگه میتوانستند حکومت را استیضاح نمایند. از صدراعظم یا وزرا راجع به

موضوعات معین سوال نمایند. همچنان با پیشنهاد یک ثلث از اعضای ولسی جرگه جهت تحقیق و مطالعه اعمال حکومت و اجراءات آن انجمن تحقیق تعیین میشود.

طرح و تصویب قانون اساسی جدید سال ۱۳۴۳ واقعاً رویداد مهمی بود در حیات سیاسی و اجتماعی مردم افغانستان. اعلان حقوق و آزادی ها و محدود کردن حقوق اهل دربار، توسعهٔ زمینهٔ فعالیت های پارلمانی، فعالیت احزاب سیاسی در چوکات قانون، محدود ساختن تاثیر نیرو های مذهبی و بعضی تحولات دیگر سبب تزیید جریان ها و جنبش های مختلف سیاسی از جمله جریان های دموکراتیک گردید و نسبت به گذشته از لحاظ سیاسی و تشکیلاتی توسعه یافت. بر مبنای قانون اساسی سال ۱۳۴۳ پارلمان به دومجلس یعنی مجلس اعیان (مشرانو جرگه) مجلس عوام (ولسی جرگه) تقسیم گردید؛ لازم به تذکر است، که اعضای شورای ملی در اولین جلسات خویش هیات رئیسه جرگه را به ترکیب ذیل انتخاب نمودند :

هیأت رئیسهٔ شورای ملی :

رئیس : دوکتور عبدالظاهر وکیل مرکز لغمان.
نایب اول : محمد اسمعیل (مایار) وکیل ولسوالی چک وردک.
نایب دوم : نظر محمد (نوا) وکیل مرکز ولایت فاریاب.
منشی : محمد شاه ارشاد وکیل ولسوالی بگرام ولایت پروان.
نایب منشی : محمد اسحق هلالی وکیل ولسوالی گلستان ولایت فراه .

اجراءات تقنینی دورهٔ دوازدهم شورای ملی:

الف : مسایل داخلی :

تصویب راجع به انتخاب و تعیین هیأت اداری.
تصویب راجع به تدویر جلسه رأی اعتماد بر حکومت بصورت علنی .
تصویب راجع به توزیع کارت اشتراک در جلسات شورای ملی برای سامعین.
تصویب در بارهٔ انتخاب انجمنی بمنظور غوربر موضوع موثر های دولتی .

کمیسیون ها :

کمیسیون مالی و بودیجه .
کمیسیون تطبیق و مراقبت قوانین و سمع شکایات.
کمیسیون روابط بین المللی .
کمیسیون تشکیلات اساسی و پلان انکشافی .
کمیسیون تقنین و امور عدلی.
کمیسیون امور داخله و اداره محلی.
کمیسیون امور دفاع ملی .
کمیسیون امور زراعت و مالداري.
کمیسیون امور صحیه.
کمیسیون امور تجارت.
انجمن امور فواید عامه و مواصلات .
انجمن امور معادن و صنایع.
انجمن امور فرهنگی.

مجلس عالی اعیان (مشرانو جرگه):

با انفاذ قانون اساسی ۱۳۴۳ ه.ش تغییراتی در طرز العمل انتخابات و فعالیت شورای ملی وارد گردید. یکی از ویژه گی های بارز این دوره، همانا طرز العمل انتخابات یکک ثلث اعضای مجلس اعیان یا مشرانو جرگه میباشد. تعداد اعضای مشرانو جرگه به ۵۲ عضو میرسید.

رئیس : عبدالهادی داوی

نایب اول : میر عبدالکریم معقول

نایب دوم : غلام نبی ناشر

منشی اول : محمد هاشم واسوخت

منشی دوم : غلام حضرت ابراهیمی

دوره سیزدهم شورای ملی افغانستان

(۱۳۴۸-۱۳۵۱ ه.ش)

دوره سیزدهم شورای ملی افغانستان مصادف با بروز بحرانات شدید اقتصادی و سیاسی در کشور بود؛ به این معنی که مشکلات اقتصادی اهالی روز بروز شدید تر میشد. سکتورزراعت که هشتادوپنج درصد نفوس کشوررا بخودمشغول داشت، در اثر مناسبات ناسالم اجتماعی به رکود مواجه گردید. گرایش نیرو های وسیع دموکراتیک جهت نیل به آزادی های دموکراتیک و اتخاذ سیاست اقتصادی و فرهنگی بر پایه منافع مبرم توده های مردم اهمیت زیاد داشت، که در جریان مبارزات شدید جوانان و محصلان افغانستان و بنوبه اول محصلان پوهنتون کابل در سالهای ۱۳۴۷ تا ۱۳۵۱ بروز تقویت یافت. اعتصابات و تظاهرات محصلین کابل، که علت ابتدایی آن نارضایتی از سیستم تحصیلات عالی در کشور بود، در سالهای مذکور اهمیت عمومی سیاسی رابه خود گرفت؛ زیرا توام با این مبارزات محصلین از سیاست دولت در زمینه عدم تأمین حقوق دموکراتیک مردم به شدت انتقاد مینمودند. در پهلوی جریان های دموکراتیک در کشور، سازمان های راستگرا و محافظه کار نیز عرض اندام نمودند. این جریان ها تحت شعار دفاع از اسلام به مبارزات سیاسی خود میپرداختند. فرکسیون روشنفکران مترقی در ولسی جرگه اعمال و اجراءات حکومت راطی سالهای قحطی و خشکسالی شدیداً مورد انتقاد قرار داده اراده واقعی مردم را از تریبیون پارلمان انعکاس میدادند.

اعضای شورای ملی (ولسی جرگه) در اولین جلسات، هیات رئیسه خویش رابه ترکیب آتی انتخاب نمودند:

هیات رئیسه ولسی جرگه در دور سیزدهم:

رئیس : دوکتور محمد عمروردک وکیل ولسوالی چک وردک.

نایب اول : عبدالاحد کرزی وکیل ولسوالی دند ولایت کندهار.

نایب دوم : سید شاه ناصر نادری وکیل ولسوالی دوشی ولایت بغلان.

منشی : سید مبین شاه امیر وکیل مرکز ولایت هلمند.

نایب منشی : سید امیر وکیل ولسوالی خان آباد ولایت کندوز.

کمیسیون ها :

کمیسیون مالی و بودیجه .

کمیسیون تطبیق و مراقبت قوانین و سمع شکایات

کمیسیون روابط بین المللی .

کمیسیون تشکیلات اساسی و پلان انکشافی .

کمیسیون تقنین و امور عدلی.

کمیسیون امور داخله و اداره محلی.

کمیسیون امور دفاع ملی .
کمیسیون امور زراعت و مالداري.
کمیسیون امور صحیه.
کمیسیون امور تجارت.
انجمن امور تجارت
انجمن امور فواید عامه و مواصلات .
انجمن امور معادن و صنایع.
انجمن امور فرهنگی.

اجراءات تقنینی

الف: مسایل داخلی

تصویب در باره انتخاب دو کتور محمد عمر وردک بحیث رئیس شورای ملی دوره سیزدهم
تصویب راجع به وظایف کمیسیون ها .
تصویب در باره تبدیل نام وزارت زراعت به وزارت زراعت و آبیاری .
تصویب در باره قانون انسداد قاچاق.
تصویب راجع به اصولنامه پاسپورت بدرخواست حکومت.
تصویب راجع به استیضاح حکومت مطابق ماده ۲۹ قانون اساسی.
تصویب راجع به رای اعتماد بر کابینه دو کتور عبدالظاهر صدراعظم.

ب: قرار داد های اجتماعی

تصویب راجع به موافقت نامه فرهنگی بین حکومت شاهی افغانستان و حکومت جاپان.
تصویب موافقتنامه تجارتي بین حکومت شاهی افغانستان و جمهوری سوسیالیستی چکوسلواکیا
تصویب در باره استخدام دو نفر متخصصین قانون یکی از ممالک اسلامی و دیگر از ممالک غربی.

مجلس اعیان (مشرانو جرگه) دوره سیزدهم شورای ملی افغانستان

انتخابات اعضای انتخابی مشرانو جرگه دوره سیزدهم شورای ملی مطابق به احکام قانون انتخابات شورا و به پیروی از احکام مواد مندرجه فصل چهارم قانون اساسی به استثنای شهر های کابل، قندهار و هرات، در تمام نقاط افغانستان بتاريخ چارم سنبله ۱۳۴۸ هـ ش آغاز گردید.

تعداد اعضای مشرانو جرگه متشکل از (۲۸) نفر سناتور انتخابی و ۲۲ نفر سناتور انتصابی بود .
نخستین جلسه مشرانو جرگه بتاريخ ۲۷ میزان با بیانیه عبدالهادی داوی رئیس مشرانو جرگه افتتاح و شروع بکار نمود.

انجمن های مشرانو جرگه:

انجمن امور مالی و بودجه، پلان، گمرکات، انحصارات و تفتیش صدارت .
انجمن امور وزارت های معارف، اطلاعات و کلتور، صحیه و ریاست المپیک.
انجمن امور دفاع ملی، فواید عامه و ریاست مستقل قبایل .
انجمن امور سمع شکایات و امور اجتماعی و کار.

تمام تصاویر و لسی جرگه طی مدت چار سال دوره تقنینی آن مطابق به احکام مندرج قانون اساسی و همچنان انتخابات شورای ملی در مجلس مشرانو جرگه گذارش یافت و به تصویب رسید. به همین اساس حکومت ها بعد از اخذ رأی اعتماد در ولسی جرگه مطابق به احکام قانون اساسی رأی اعتماد مشرانو جرگه را نیز حاصل مینمودند.

هیأت رئیسه:

رئيس: عبدالهادى داوى

نايب اول: سناتور محمد اسمعيل ميار

نايب دوم: سناتور عبدالشكورولى

منشى اول: سناتور محمد امين يونسى

منشى دوم: محمد ابراهيم ارزگانى